
FETÜS VE YENİDOĞANDA BAĞLANMANIN İKİ YÜZÜ: MATERNAL VE PATERNAL BAĞLANMA VE HEMŞİRELİK

*TWO FACES OF FETAL/INFANT ATTACHMENT: MATERNAL AND PATERNAL ATTACHMENT
AND NURSING*

Ar.Gör.Aysu KOPTUR* Yard.Doç.Dr. Tuba GÜNER EMÜL*

*Mersin Üniversitesi İçel Sağlık Yüksekokulu Doğum
Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı

ÖZET

Bağlanma; bebekler ile anne-baba arasında gerçekleşen, duygusal, olumlu ve karşılıklı yardıma dayalı bir ilişkiyi ifade etmektedir. Maternal bağlanma, Bowlby (1951) tarafından; anne ve çocuk arasında sıcak, sürekli, yakın bir ilişkinin olması ve bu ilişkiden anne ve çocuğun doyum alması şeklinde tanımlanmıştır. Maternal bağlanma anne ve bebek arasında doğum öncesinde oluşan ve hayat boyu devam eden bir bağlanmadır. Bu bağlanmanın niteliği; kadının algıladığı sosyal destek, depresyon yaşaması, erken ya da geç gebelik yaşı gibi çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Maternal bağlanmanın yanı sıra baba ve bebeği arasında gelişen bağlanma (paternal bağlanma) da bebek için oldukça önemlidir. Toplumumuzda bebek bakımında "anne" primer sorumlu olarak görüldüğünden baba adayları bakımda pasif kalmaktadır. Bakım süreci anne bebek ve baba bebek bağlanmasını güçlendirdiğinden, baba adaylarının da bebek bakımına daha fazla katılması oldukça önemlidir. Her iki bağlanmanın da tam gelişemediği durumlarda bireyin kişilerarası ilişkileri etkilenmektedir.

Kişilerarası ilişkilerde etken rolü olan maternal ve paternal bağlanma, bireyin intrauterin hayatından başlayarak tüm yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. Derlememizin amacı anne ve baba ile en çok etkileşime geçen hemşirelerin, bağlanmanın önemine dikkatini çekmek, anne kadar babayı da bebek bakımına katmalarını sağlamak ve araştırmacı hemşirelere literatürün eksik olan bu kısmı için ışık tutmaktır.

Anahtar kelimeler: Bağlanma, Anne, Baba, Yenidoğan, Fetüs, Hemşirelik

ABSTRACT

Attachment; refers an emotional, positive and reciprocal relationship between infants and parents. The maternal attachment was measured by Bowlby (1951); it is defined as a warm, continuous, close relationship between the mother and the child, and that the mother and the child are satisfied in this connection. Maternal attachment is a life-long link between mother and baby that occurs before birth. The nature of this connection; women's perceived social support, depression, early or late gestational age. In addition to maternal attachment, paternal attachment (paternal attachment) is also very important for the baby. Since the mother is seen as responsible for baby care in our society, father candidates are passive in care. It is very important for the father candidates to participate more in baby care since the care process strengthens the connection between mother and father to the mother. In situations where both connections are not fully developed, the person's interpersonal relationship is affected.

Maternal and paternal attachment, which has a causative role in interpersonal relationships, has an important place in the whole life of the individual, starting from the intrauterine life. The aim of this review, to draw the attention of nurses who are the most interactivities with parents to prenatal, postnatal attachment and including father into baby care as well as mother and to shed light on this part which is insufficient in literature to researcher nurses.

Keywords: Attachment, Maternal, Paternal, Infant, Fetus, Nursing

GİRİŞ

Bireyler topluluk içinde yaşamını sürdürürken, çevresindeki bireylerle de sürekli etkileşim halindedir. Bu etkileşimin niteliğinde bağlanmanın rolünün olduğu bilinmektedir (Öksüz, 1995; Dizman ve Gürsoy, 2005; Güleç ve Kavlak, 2013). Bireyin kişiler arası etkileşimini etkileyen bağlanmanın sağlıklı gerçekleşmesi toplum sağlığı açısından oldukça önemlidir (Güleç ve Kavlak, 2013). Bağlanma, anne karnında başlamakta ve doğum sonu dönemde gelişerek hayat boyu devam etmektedir. Doğaları gereği, yenidoğanlar; kişisel ihtiyaçlarını karşılayabilecek gelişime sahip değillerdir. Bu nedenle bir bakım verene ihtiyaç duyarlar (Kavlak ve Şirin, 2009; Güleç ve Kavlak, 2013). Bağlanma, yenidoğan ile ona bakım veren arasında bir yakınlık kurulması olarak tanımlanmaktadır. Yenidoğanın duygusal uyarılmaları ve fiziksel ihtiyaçlarının arttığı durumlarda bağlanma durumları da artmaktadır (Howe ve ark., 1999).

Literatür incelendiğinde; anne bebek bağlanmasının incelendiği çalışmalar, baba bebek bağlanmasının incelendiği çalışmalardan sayıca daha fazla olduğu göze çarpmaktadır (Cranley, 1981; Konak-Griffin, 1988; Siddıqui ve ark., 2000; Lindgren, 2001; Lindgren, 2003; Chen ve ark., 2009; Brandon ve ark., 2009; Paulson & Bazemore, 2010; Yılmaz & Beji, 2010; Abbassi ve ark., 2012; Duyan ve ark., 2013; Yılmaz, 2013; Diniz ve ark., 2014; Lindroos ve ark., 2015; Metin & Pasinlioğlu, 2016). Ülkemizde anne bebek (Kavlak & Şirin, 2009; Üstünöz ve ark., 2010; Alan & Ege, 2013; Hergüner ve ark., 2014; Çınar ve ark., 2015), baba bebek bağlanma düzeyleri (Üstünöz ve ark., 2010; Güleç & Kavlak, 2013) derleme ve araştırma makalelerine konu olmuş, ancak bağlanmanın niteliğini etkileyen çalışmalar sınırlı bulunmuştur. Ülkemizde ve

Dünya'da yapılmış olan maternal ve paternal bağlanma konulu çalışmaların genel olarak araştırmacı/klinisyen hemşireler tarafından yürütüldüğü dikkat çekmektedir (Lindgren, 2001; Lindgren, 2003; Kavlak & Şirin, 2009; Üstünöz ve ark., 2010; Yılmaz & Beji, 2010; Abbassi ve ark., 2012; Duyan ve ark., 2013; Alan & Ege, 2013; Yılmaz, 2013; Jong ve ark., 2015; Metin & Pasinlioğlu, 2016).

Bireyin hayatının her noktasında görev alan hemşirelerin, gerek klinisyen gerek araştırmacı olarak, bağlanma ve etki eden faktörleri tanınması, anne ve babaların bebeklerine bağlandıkları gebelik ve doğum sonu dönemlerinde desteklemesi oldukça önemlidir. Bu derlemede; doğum öncesi ve sonrası dönemde anne bebek ve baba bebek bağlanma düzeylerinin incelendiği çalışmalar ele alınarak klinisyen hemşirelerin danışmanlık rolünü geliştirmesi ve araştırmacı hemşirelerin literatürün eksik olan bu noktasına dikkat çekilmesi için ilgili literatüre katkıda bulunması amaçlanmıştır.

1. Bağlanma Kavramı ve Bağlanma Teorisi

Bağlanma, yenidoğan/çocuk/birey ile bakım veren kişi arasında gelişen ilişkide, çocuğun bakım veren kişiyle yakınlık arayışı ile kendini gösteren, özellikle stres durumlarında belirginleşen, tutarlılığı ve sürekliliği olan duygusal bir bağ olarak tanımlanmıştır (Thompson, 2002). Bağlanma, bireylerin sağlıklı ilişkiler kurabilme ve sürdürebilme becerileri ile ilgili bir süreçtir. Bağlanma terimi, bebekler ile genelde anne ve babadan oluşan bakım veren arasında gerçekleşen, duygusal olarak olumlu ve karşılıklı yardıma dayalı bir ilişkiyi ifade etmektedir (Duyan ve ark., 2013). Bireyin henüz bebekken deneyimlediği bağlanma düzeyi daha sonraki yaşantısında kişiler arası ilişkilerini etkileyebilmektedir (Güleç ve Kavlak, 2013). Bowlby (1969) insan bağlanmasını, doğum ile başlayan yetişkinlik boyunca süren, korku, keşfetme ve bakım veren bireyden etkilenen davranışsal evrimin sistemi olarak kavramsallaştırmıştır. Ainsworth ve ark (1978) ise Bowlby' nin ortaya attığı teoriyi geliştirmiş ve annenin yenidoğana bağlanma sürecinde fiziksel görünümünü geri planda bırakarak, bebeğin hareketlerini içselleştirmeye önem verildiğini belirtmiştir.

Anne bebek ve baba bebek bağlanması bireysel ve çevresel birçok faktöre bağlıdır (Lindgren, 2003; Cheng ve ark., 2009; Alan ve Ege, 2013; Hergüner ve ark., 2014). Anne ve babanın bebeği benimsemesinin yanı sıra; sosyal destek alması, yaşı, depresyon varlığı da bağlanmayı etkilemektedir (Lindgren, 2003; Kavlak ve Şirin, 2009; Cheng ve ark., 2009; Güleç ve Kavlak, 2013; Alan ve Ege, 2013; Hergüner ve ark., 2014). Toplum sağlığını etkileyebilen bağlanma sürecinin tam ve etkin şekilde gerçekleşmesi, bireyin anne ve babası ile kurduğu bağlanma ile yakından ilişkilidir. Bağlanma anne karnında başlamakta ve bireyin hayatı boyunca sürmektedir (Howe ve ark., 1999; Kavlak ve Şirin, 2009; Güleç ve Kavlak, 2013).

2. MATERNAL BAĞLANMA

Maternal bağlanma; Bowlby (1951) tarafından; anne ve çocuk arasında sıcak, sürekli, yakın bir ilişkinin olması ve bu ilişkiden anne ve çocuğun doyum alması şeklinde tanımlanmaktadır. Maternal bağlanma anne bebek arasında doğum öncesinde gelişmeye başlayan özel ve eşsiz bir ilişkidir. Cranley (1981) bu eşsiz ilişkiyi, maternal fetal bağlanma olarak tanımlarken, anneyi ise doğmamış bebeği ile iletişim

kuran ve bu iletişimle meşgul olan kadın olarak tanımlamaktadır (Cranley, 1981). Anne; gebelik ve doğum sonrası dönemlerde bebeğinin fiziksel, emosyonel ve bilişsel ihtiyaçlarını karşılayan, primer bakımdan sorumlu olan kişidir. Bebeklerin öz bakım becerileri henüz gelişmediği için anneleri ile aralarında bakıma dayalı bir bağ oluşmakta ve bu bağ, bağlanmada oldukça önemli yer tutmaktadır (Kavlak ve Şirin, 2009; Güleç ve Kavlak, 2013).

Doğum öncesi dönem (prenatal dönem); gebeliğin başlangıcından doğuma kadar fetüsün büyüme ve gelişmesini tamamladığı süre olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde kadınların vücudunda meydana gelen hormonal ve fiziksel değişiklikler kadınları anneliğe hazırlamakta ve fetüse karşı bağlanma sürecini başlatmaktadır. Bu süreçte kadın, kendini anne olarak görmekte ve doğacak bebeğinin doğum öncesi ve sonrası gelişimini hayal etmekte; korunma, barınma gibi sorumluluklarını hissetmeye başlamaktadır. Tüm bu duygular bağlanmayı güçlendirmekte ve anne bebek etkileşiminin prenatal dönemde başlamasına neden olmaktadır (Bowlby, 1969; Muller, 1994; Duyan ve ark., 2013).

Prenatal bağlanma teorisinin temelleri ilk olarak hemşireler tarafından atılmıştır. Chicago Üniversitesi'nde maternal bakım konusunda uzmanlaşan Rubin, annelik rolünde kadınların elde ettiği kazanımları araştırdığı bir çalışmada kuramsal bir bağlanma yapısını geliştirmiş ve doğum sonrası anne-yenidoğan arasındaki bağın prenatal süreçlerin bir sonucu olduğunu bulmuştur. Ayrıca Rubin kendi gözlemlerine dayanarak kadınların prenatal dönemde; kendi ve bebeğini koruma, bebeğin diğerleri tarafından kabul edildiğinden emin olma, bağlanım ve kendinden ödün verme olmak üzere dört özel görevi olduğunu vurgulamaktadır. Rubin bağlanma terimini kullanmadan gebeliğin psikolojik deneyimini kavramsallaştırmıştır (Brandon ve ark., 2009).

3.1. Maternal Bağlanmayı Etkileyen Faktörler

Maternal bağlanma kadında annelik davranışları şeklinde ortaya çıkmaktadır. Annelik davranışının gelişmesini ise; genetik, çevresel (bebeklik-çocukluk döneminde öğrenilen bağlanma, bebekle ilk karşılaşma ve bebeğin uyarısı) ve hormonal (oksitosin, progesteron, östrojen, prolaktin, kortikotropin saliverici hormon) etkenler belirlemektedir. Bu etkenler annelik davranışının gelişmesini sağlayacak nöral yolları oluşturmaktadır (Leckman ve Herman, 2002). Kinsley ve Lambert (2008) kadında annelik davranışlarının doğumdan itibaren başladığını, doğurganlık çağı boyunca (puberte ile başlayan üretken dönem, gebelik, postpartum, anne-bebek ilişkisinin olduğu dönemler) hızlanarak devam ettiğini belirtmiştir. Gebelikte anne bebek bağlanmasının oluşmasında annenin fetüsü kendinden farklılaştırarak bir birey olarak algılaması, fetüs ile etkileşime girmesi, fetüsün özelliklerini yorumlaması ve kendini fetüse adamasının önemli olduğu vurgulanmıştır (Peppers ve Knapp, 1980). Fetal hareketleri hisseden kadınların maternal bağlanma düzeyleri, hissetmeyen kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur. Aynı çalışmada; maternal bağlanma ve fetal gelişimin özellikle 16-20. gebelik haftalarında ilişkilendiği, bu ilişkinin küçük fakat anlamlı olduğu belirtilmiştir (Heidrich ve Cranley, 1989). Yapılan bir çalışmada;

ultrasonda fetüsün görüntülenmesinin, maternal fetal bağlanmayı güçlendirebileceği sonucuna varılmıştır (Lindroos ve ark., 2015).

Literatürde maternal bağlanmanın, prenatal dönemde olduğu ve çeşitli faktörlerden etkilendiği dikkat çekmektedir. Bu faktörler kadının çevresinden ve eşinden algıladığı sosyal destek düzeyi, yaşadığı depresyon, parite sayısı, gebeliği isteme durumu ve doğum korkusudur (Konak-Griffin, 1988; Siddiqui ve ark., 2000; Lindgren, 2001; Lindgren, 2003; Cheng ve ark., 2009; Paulson & Bazemore, 2010; Yılmaz & Beji, 2010; Alan & Ege, 2013; Hergüner ve ark., 2014; Güleç ve ark., 2014; Jong ve ark., 2015; Lindroos ve ark., 2015; Çınar ve ark., 2015; Metin & Pasinlioğlu, 2016). Maternal bağlanmanın ilk olarak olduğu prenatal dönem, kadın ve doğacak bebeği için oldukça önemlidir. Abbasi ve arkadaşları (2012) prenatal bağlanmanın; annenin bebeğine daha olumlu ve sağlıklı bir süreçle uyum göstermesi açısından önemli olduğunu vurgulamıştır (Abbasi ve ark., 2012). Buna ek olarak başka bir çalışmada; prenatal bağlanmanın kadının ebeveyn rolünün ve annelik kimliğinin gelişiminde önemli rol oynadığı bildirilmiştir (Siddiqui ve ark., 2000). Condon ve Corkindale' in yaptığı çalışmada ise antenatal bağlanmanın; kadınların depresyon, anksiyete ve sosyal destek alma düzeyleri ile partnerleri tarafından yönetilme ve eleştirilmelerinden etkilendiği belirlenmiştir. Prenatal bağlanma kadının kendi annesinden deneyimlediği bağlanmanın niteliği ile ilişkili bulunmuştur (Yılmaz Dereli, 2013).

Yapılan çalışmalarda algılanan sosyal desteğin maternal bağlanma ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Alan ve Ege, 2013; Hergüner ve ark., 2014; Lindroos ve ark., 2015; Çınar ve ark., 2015; Metin ve Pasinlioğlu, 2016). Kadının algıladığı sosyal desteğin düşük olmasının maternal bağlanmanın gelişimini olumsuz etkilediği belirtilmiştir (Lindroos ve ark., 2015; Diniz ve ark., 2014). Çınar ve arkadaşlarının (2015) postpartum dönemde anneler ile yaptıkları çalışmada; algılanan sosyal desteğin maternal bağlanma ve emzirme yeterliliği üzerine olumlu etkisi olduğu saptanmıştır. Diğer çalışmalarda ise; kadınların algıladıkları sosyal destek düzeyi ile maternal bağlanma düzeylerinin birbirlerine paralel olarak artış gösterdiği belirlenmiştir (Alan ve Ege, 2013; Jong ve ark., 2015; Paulson ve ark., 2010). Yapılan bir çalışmada ise prenatal bağlanma ile sosyal destek arasında anlamlı ilişki bulunmadığını belirtmiştir (Konak-Griffin, 1988).

Maternal bağlanmayı etkileyen faktörlerden biri de depresyondur. Maternal fetal bağlanma ve depresyon arası ilişki bildirilmiştir (Lindgren, 2001; Hergüner ve ark., 2014; Lindroos, 2015). Depresyon ruhsal çöküntü anlamına gelmektedir. Kadının yaşadığı depresyon postpartum ve menstrüel siklus ile ilişkilendirilse de sosyal ve çevresel etkenlerden de etkilenmektedir (Deniz, 1995; Yaşar, 2007). Maternal depresyon düzeyi yüksek olan kadınlarda maternal fetal bağlanma düzeyleri düşük saptanmıştır (Diniz ve ark., 2014). Yapılan bir çalışmada gebe kadınların depresyon düzeylerinin yaş, çalışma durumu ve eğitim düzeyinden etkilendiği; ayrıca bu etkenlerin maternal bağlanmayı da etki ettiği bildirilmiştir (Yılmaz Dereli ve Beji Kızılkaya, 2010). Hergüner ve arkadaşları (2014) ile Lindgren (2003) kadında depresyon varlığının maternal bağlanmayı olumsuz etkilediğini belirtmiştir.

Maternal bağlanmayı olumsuz etkileyen faktörlerden bir diğeri; gebeliğin planlı olup olmamasıdır. Gebeliğin planlı olması; kadının sağlıklı gebelik davranışları sergilemesini ve bebeğine bağlanmasını etkilemektedir. Yapılan bir çalışmada; planlı gebeliği olan kadınların sağlıklı maternal davranışlarda bulunduğu bildirilmiştir (Cheng ve ark., 2009). Yılmaz Dereli ve Beji Kızılkaya'nın Türkiye'de yaptığı çalışmada; maternal bağlanma düzeyini etkileyen faktörlerden birini gebeliğin planlı olup olmaması olarak bildirmiştir (2010).

Bağlanma düzeyini etkileyebilecek bir diğer faktör ise paritedir. Ancak çalışmalarda paritenin etken olup olmadığına dair karşıt bulgular vardır. Örneğin; Yılmaz Dereli ve Beji Kızılkaya (2010) ile Lindgren (2001) parite ile maternal bağlanma düzeyi arasında ilişki olduğunu bildirmiş ancak Paulson ve Bazemore (2010) çalışmasında anlamlı bir ilişki bildirmemiştir. Bu konuda maternal bağlanmanın parite ile ilişkisini açığa kavuşturacak, Türkiye örneklemini yansıtacak daha kapsamlı çalışmalara ihtiyaç vardır.

Literatürde maternal bağlanmayı etkileyen bir diğer faktör çalışmalarda doğum korkusu olarak belirlenmiştir (Hergüner ve ark., 2014; Güleç ve ark., 2014). Doğum korkusunun temeli; geçmişte yaşanan ve kötü olarak algılanan doğum deneyimlerine, doğum esnasında deneyimlenecek ağrının düzeyine ve doğacak bebeğe zarar gelmesi düşüncelerine dayanmaktadır (Şahin ve ark., 2009; Timur ve Şahin, 2010). Bu korkunun azaltılmasında en önemli faktör sosyal destek olarak belirlenmiştir (Güleç ve ark., 2014). Doğum korkusu ve doğum şeklinin de maternal bağlanmaya etki edebileceği yönünde bulgular bildirilmiştir. Doğum şeklinin maternal bağlanma ile ilişkili olduğu, sezaryen doğumun olumsuz etkileyebileceği belirtilmiştir (Hergüner ve ark., 2014).

Çalışmalar incelendiğinde görülmektedir ki; prenatal bağlanma ile başlayan bağlanma süreci birçok faktörden etkilenmektedir. Bu faktörlerin anne ile en yakın etkileşimde olan hemşireler tarafından tanınması gerekmektedir. Bu bağlamda hemşireler anne bebek bağlanmasının birçok faktörden etkilendiğinin bilincinde olmalıdır. Hemşireler prenatal dönemden başlayarak kadının algıladığı sosyal destek ve depresyon konusunda kadını değerlendirmelidir. Ayrıca gebeliğin planlı olmadığı durumlarda kadını bilinçlendirmeli, bağlanmanın normal sürecine yönelik kadına destek olmalıdır (Eriş, 2007; Kearvell & Grant, 2010). Hemşireler; anne ve bebek arasında göz kontağı kurma, konuşma, kucağa alma gibi yaklaşımları değerlendirerek anne bebek bağlanmasını değerlendirmelidir. Anne bebek bağlanmasını geliştiren ten tene temas, kangru metodu ve emzirme gibi konularda anneyi bilgilendirmeli ve danışmanlık vermelidir (Conde-Agudelo & Belizan, 2003; Moore ve ark., 2007; Bryanton & Beck, 2010; Tharner ve ark., 2012).

3. PATERNAL BAĞLANMA

Anne bebek bağlanmasının yanı sıra baba bebek bağlanması da sağlıklı bireylerin yetişmesi ve sağlıklı bir toplumun temelini atılması için oldukça önemlidir. Mutlu ve sıcak, sevgi dolu bir aile ortamında yetişen bireyler sağlıklı toplumun temelini oluşturmaktadır. Sağlıklı bireylerin yetişme sürecinde bireyin babası ile kurduğu bağlanma, annesi ile kurduğu bağlanma kadar önemlidir. Bu bağlamda sağlıklı birey

sağlıklı toplum ilişkisinin sağlanması için, baba bebek ile iletişimi göz ardı edilmemelidir (Dizman ve Gürsoy, 2005; Başal, 2006).

Paternal bağlanma baba ve bebeğinin bağlanmasını tanımlamaktadır. Yenidoğanın babası ile ilişkisi, annesi ile ilişkisi kadar önemli olup, yenidoğanın zihinsel, ruhsal ve bedensel gelişimi açısından önem taşımaktadır. Baba bebek ilişkileri literatürde anne bebek ilişkileri kadar geniş kapsamda ele alınmamaktadır (Ferkeitch & Mercer, 1997; Gage & Kirk, 2002; Finnbogadottir ve ark., 2003; Kavlak & şirin, 2007; Boyce ve ark., 2007; Fagerskiöld, 2008; Genesoni & Tallandini, 2009; Paulson & Bazemore, 2010; Üstünöz ve ark., 2010; Güleç & Kavlak, 2013). Yapılan bir çalışmada, baba adayları; paternal fetal bağlanmayı üç alanda yaşadıklarını belirtmiştir. Bunlar; benliğin farklılaşması, rol alma ve kendini vermek olarak sıralanmıştır. Ayrıca aynı çalışmada eşi ile ilişkisi kuvvetli olan erkeklerde paternal fetal bağlanma arasında anlamlı olumlu ilişki tespit edilmiştir (Cranley, 1981).

Donley (1993) baba bebek bağını, anne baba arasındaki iletişimin şekillendirdiğini bildirmiştir. Literatürde eşlerin ilişkilerini algılama biçimleri ve ilişkilerinden aldıkları doyumun anne baba rolünü benimsemeleri arasındaki ilişkiye etkisi olduğu vurgulanmıştır (Gage & Kirk, 2002; Finnbogadottir ve ark., 2003; Boyce ve ark., 2007). Ayrıca anne baba arasındaki gerginliğin çocuk üzerinde olumsuz etkisinin olduğu belirtilmiştir (şirvanlı Özen, 1999; Erbek ve ark., 2005; Öngider, 2006). Baba olmak da anne olmak gibi her erkek için eşsiz bir deneyimdir. Anne; vatan, doğa ve toprak gibi kelimelerle bağdaştırılırken baba için öyle değildir. Babalar ilk yıllarında çocukları ile çok fazla etkileşime girmese de; çocuğu için dünyaya karşı yönlendirici bir rehber gibidir (Formm, 2003). Baba adaylarının, baba olacaklarına inanamadıkları, ebeveyn rolüne geçişte problemler ile eř ilişkilerinde uyumsuzluk yaşadıkları belirtilmiştir (Genesoni ve Tallandini, 2009). Bir çalışmada, erkekler baba olmayı, düşündüklerinden daha fantastik bir olay olarak tanımlamışlardır (Fagerskiöld, 2008). Babalığa geçişte erkeklerin iyi bir baba olmanın bilgisini öğrenmeye ve yeni rollerinin getirdiklerini algılayarak uyum göstermeye çalıştıkları bildirilmiştir (Gage ve Kirk, 2002). Ayrıca, emzirmenin bebek için gerekli olduğunu bildikleri halde bu durumun kendilerini bakımda önemsiz hissettirdiğini ve anne kadar bakımda rol almak istediklerini ifade etmişlerdir (Fagerskiöld, 2008). Baba adaylarının bağlanma durumlarının gebelik sürecinde partnerleri ile zayıf ilişkiden, algıladıkları sosyal desteğin düşük olmasından ve düşük eğitim seviyesi ile yaşam kalitesinden etkilendiği bildirilmiştir (Boyce ve ark., 2007). İlk kez baba olacaklarla yapılan çalışmada; erkekler tüm gebelik boyunca olmamakla birlikte ara ara kendilerini yetersiz ve eksik (cinsel açıdan, kadının değişen duygu durumuna ayak uydurmada), geleceği düşündüklerinde ise güvensiz ve endişeli hissettiklerini (eski serbest hayatlarından vazgeçme durumlarından dolayı) ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra erkekler, eşlerinin ve doğacak bebeklerinin sağlığından endişe ettiklerini, eşlerine daha fazla korumacı ve ilgili davrandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, erkeklerin karmaşık duygular yaşadıkları (mutsuzluk, hayal kırıklığı ve mutluluk) ve kendilerini dışlanmış hissettikleri vurgulanmıştır (Finnbogadottir ve ark., 2003).

Çalışmalarda kadının yaşadığı depresyonun erkeğin yaşadığı depresyon ile ilişkili olduğu ve bu durumun dolaylı olarak bağlanmaya etkisi olduğunu bildirmiştir (Ferkeitch ve Mercer, 1997; Paulson ve Bazemore, 2010). Paternal ve maternal depresyon varlığının birbirinden olumsuz etkilendiği bildirilmiştir (Paulson ve Bazemore, 2010). İlk kez baba olacaklar ve önceden baba olmuş erkekler ile postnatal dönemde yapılan çalışmada; gruplar arası yenidoğan bağlanmasında anlamlı fark belirtilmemiştir. Ayrıca yenidoğan ile bağlanmanın ilk iki etkeni; fetal bağlanma ve depresyon olarak bildirilmiştir (Ferkeitch ve Mercer, 1997).

Literatürde maternal ve paternal bağlanmanın karşılaştırıldığı çalışma sayısı oldukça azdır (Üstünöz ve ark., 2010; Serçekuş & Başkale, 2016). Türkiye’de yapılmış bir çalışmada; iki bağlanma arasında anlamlı fark olduğu saptanmıştır. Paternal bağlanma skorunun gebe kadınların maternal bağlanma skorundan düşük olduğu tespit edilmiş aynı zamanda hem maternal hem de paternal bağlanma skorunun bireylerin yaşları ile negatif ilişkisi olduğu belirtilmiştir (Üstünöz ve ark., 2010).

Tüm bu çalışmalar; babaların, bebek bakımında anne kadar ön planda olmayı istediklerini göstermektedir (Ferkeitch & Mercer, 1997; Finnbogadottir, 2003; Gage & Kirk, 2002; Boyce ve ark., 2007; Fagerskiöld, 2008). Ayrıca literatürde; gebelik ve doğum sonu dönemde annelerin sosyal destek alma durumları ile ilgili çalışmalar olmasına rağmen, ailenin diğer üyesi babaların bu süreçlerde yaşadıkları psikososyal zorlukları gösteren çalışmalar eksiktir (Ferkeitch ve Mercer, 1997; Gage & Kirk, 2002; Boyce ve ark., 2007; Fagerskiöld, 2008; Paulson ve Bazemore, 2010).

4. BAĞLANMADA HEMŞİRENİN ROLÜ VE SORUMLULUKLARI

Bağlanmanın oluştuğu ve geliştiği prenatal dönemde, anne bebek ve baba bebek bağlanmasını yakından değerlendirecek hemşireye büyük rol ve sorumluluk düşmektedir. Anne ve babalığı ilk kez deneyimleyecek her bireyin bir rol modeli olmayabilir. Bu gibi durumlarda rol model olma sorumluluğu gebenin bakımından sorumlu hemşirede olmaktadır (Kavlak & Şirin, 2007 ;Moore ve ark., 2007; Bryanton & Beck, 2010; Kearvell & Grant, 2010). Hemşire;

- Bağlanma konusunda güncel literatürü takip etmeli,
- Gebe/anneyi gebelik, doğum ve doğum sonu süreçlerde duygu durumunu ifade etmesi için cesaretlendirmeli,
- Baba adayı/babayı gebelik ve doğum sonu süreçlerde duygu durumunu ifade etmesi için cesaretlendirmeli,
- Prenatal ve postnatal dönemlerde çeşitli envanter ve ölçek (Prenatal Bağlanma Envanteri, Maternal Bağlanma Ölçeği ve Paternal Bağlanma Ölçeği) ile anne bebek, baba bebek bağlanmasını değerlendirmeli,
- Değerlendirme sonucunda açığa çıkan eksik ve yetersiz bilgileri planlayacağı eğitim ve danışmanlıklar ile gidermeli,
- Gebelik boyunca babayı bakım süreçlerine dahil etmeli,
- Prenatal dönemde gebe ve baba adayının bebek ile konuşmalarının bağlanmayı geliştireceği bilgisini vermeli,

-Annenin doğumu takiben erken ten tene temasın ve doğum sonu ilk 24 saatte (herhangi bir tıbbi komplikasyon olmadığı durumlarda) bebeği ile aynı odada kalmasının bağlanmayı geliştireceği bilgisini vermeli,

-Doğum sonu dönemde bebeği kucağa alma, emzirmenin devamının sağlanması gibi davranışların bağlanmayı geliştireceği bilgisini vermeli,

-Doğum sonu dönemde babaların bebek bakımına aktif katılımını sağlamalıdır

-Doğum sonrası erken dönemde ten tene temas, bağlanmayı kuvvetlendiren fakat olmazsa olmaz bir öge olmadığından, ten tene teması çeşitli nedenlerle sağlayamayan anneleri rahatlatmalıdır bağlanma süreci için olmazsa olmaz bir (Cande-Agudelo & Belizan, 2003; Moore ve ark., 2007; Kavlak & Şirin, 2007; Bryanton & Beck, 2010; Kearvell & Grant, 2010; Tharner ve ark., 2012; Metin & Pasinlioğlu, 2016).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak birey için bağlanma süreci oldukça önemlidir. İntrauterin hayatta başlayan ve bebeklik döneminde gelişerek devam eden bağlanma, bireyin kişilerarası ilişkilerini etkilediğinden, bireyin sosyal hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Sağlıklı bireylerin sağlıklı toplumu oluşturduğu düşünüldüğünde bağlanmanın toplum sağlığını da etkileyeceği tartışılmaz bir gerçektir. Bu bağlamda birey sağlığının korunması ve geliştirilmesi hususunda hemşirelere büyük rol ve sorumluluk düşmektedir. Hemşirelerin bağlanmaya etki eden faktörleri tanıması, bakım verdikleri gebe ve baba adayında oluşan, gelişen bağlanmayı değerlendirmesi, danışmanlık ve eğitim rollerini sürdürmesi oldukça önemlidir.

Maternal ve paternal bağlanma birçok faktörden etkilenmektedir. Bağlanma sürecinde kilit rol olan hemşire, etken faktörleri tanımalı ve uygun gördüğü alanlarda anne ve babayı desteklemelidir. Bu bağlamda hemşirelik öğrencilerinin eğitim süreçlerinde maternal ve paternal bağlanma konularına yeterince yer verilmesi, hastane ve sağlık hizmeti veren diğer kuruluşlarda, ilgili birimlerde çalışan klinisyen hemşirelerin hizmet içi eğitimlerle desteklenmesi, araştırmacı hemşirelerin ise Türkiye’de sayıca az olan maternal ve paternal bağlanma konularında daha kapsamlı çalışmalar yapması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Abassi E, Tahmasebi H, Zafari M & et al. Assesment on Effective Factors of Maternal-Fetal Attachment in Pregnant Women. *Life Science Journal* 2012; 9(1s): 68-75.
- Ainsworth SDM, Blehar MC, Waters E & et al. Patterns of Attachment: a Psychological Study of The Strange Situation. Classic edition. New York, Psychology Press, 1978.
- Alan H, Ege E. The Influence of Social Support on Maternal Infant Attachment in Turkish Society. *The Journal of Anadolu Nursing and Health Sciences* 2013; 16(4): 234-240.
- Başal AH. Türkiye’de Doğum Öncesi, Doğum Ve Doğum Sonrası Çocuk Gelişimi Ve Eğitimine İlişkin Gelenek, Görenek Ve İnançlar. *Eğitim Fakültesi Dergisi* 2006;XIX(1):45-70.
- Bowlby J. Attachment and Loss, Volume 1: Attachment. New York, Basic Books, 1969.

- Boyce P, Condon J, Borton J & et al. First-Time Fathers' Study: Psychological Distress in Expectant Fathers During Pregnancy. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry* 2005;41(9): 718-725.
- Brandon RA, Pitts S, Denton HW & et al. A History of The Theory of Prenatal attachment. *Journal of Prenatal and Perinatal Psychology Health* 2009; 23(4): 201-222.
- Bryanton J, Beck CT. Postnatal parental education for optimizing infant general health and parent infant relationships. *Cochrane Database of Systematic Reviews* 2010; Issue 1, art no.:CD004068. DOI: 10.1002/14651858. CD004068.pub3.
- Cheng D, Schwarz EB, Douglas E & et al. Unintended Pregnancy and Associated Maternal Preconception, Prenatal And Postpartum Behavior. *Contraception* 2009; 79: 194-198.
- Conde-Agudelo A, Belizan JM. Kangaroo Mother Care to Reduce Morbidity and Mortality in Low Birth Weight Infants. *Cochrane Database of Systematic Reviews* 2003; Issue 2, art no.:CD002771. DOI: 10.1002/14651858. CD002771.
- Condon TJ, Corkindale C. The Correlates of Antenatal Attachment in Pregnant Women. *The British Journal of Medical Psychology* 1997; 70(4): 359-72.
- Cranley SM. Roots of Attachments: The Relationship of Parents With Their Unborn. *Birth*, 1981;17(6): 59-83.
- Çınar N, Köse D, Altunkaynak S. The Relationship Between Maternal Attachment, Perceived Social Support and Breastfeeding Sufficiency. *Journal of the College of Physicians and Surgeons* 2015; 25(4): 271-275.
- Deniz İ. Bir Grup Depresif Hastanın Bazı Ailesel Ve Psikososyal Özellikleri Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1995.
- Diniz E, Volling LB, Koller HS. Social Support Moderates Association Between Depression and maternal Fetal Attachment Among Brazilian Adolescents. *Journal of Reproductive and Infant Psychology* 2014; 32(4): 400-411.
- Dizman H, Gürsoy F. İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıfa Devam Eden Anne Yoksunu Olan ve Olmayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 2005; 13(2): 437- 446.
- Donley MG. Attachment and The Emotional Unit. *Family Process* 1993;32(1): 3-20.
- Duyan V, Kapısız GS, Yakut İH. Prenatal Bağlanma Envanteri'nin Bir Grup Gebe Üzerinde Türkçe'ye Uyarlama Çalışması. *The Journal of Gynecology Obstetrics and Neonatology* 2013; 10(39): 1609-1614.
- Erbek E, Beştepe E, Akar H ve ark. Evlilik Uyumu. *Düşünen Adam Dergisi* 2005;18(1): 39-47.
- Eriş, BA. Ergen Annelerde Ebeveynlik Yeterliliğinin Arttırılmasında İlişkisel-Gelişimsel Yaklaşım Modelinin Uygulanması. Yayınlanmamış doktora tezi. İzmir. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2007.
- Fagerskiöld A. A Change in Life as Experienced by First Time Fathers. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 2008; 22(1): 64-71.
- Ferkeitch LS, Mercer RT. Paternal-Infant Attachment of Experienced and Inexperienced Fathers During Pregnancy. *Nursing Research*, 1997;44(1): 31-37.
- Finnbogadottir H, Svalenius EC, Persson EK. Expectant First Time Father's Experiences Pregnancy. *Midwifery*, 2003;19(2): 96-105.
- Formm E. Sevme Sanatı, İzmir, İlyayayınevi, 2003.
- Gage SD, Kirk R. First Time Fathers: Perception of Preparedness for Fatherhood. *Canadian Journal of Nursing Research*, 2002;34(4): 15-24.
- Genesoni L, Tallandinin MA. Men' s Psychological Transition to Fatherhood: An Analysis Of The Literature:1989-2008. *Birth*, 2009;36(4): 305-318.
- Güleç D, Kavlak O. The Study of Reliability and Validity of Paternal-Infant Attachment Scale in Turkish Society. *Journal of Human Sciences* 2013; 10(2): 170-181.

- Güleç D, Öztürk R, Sevil Ü ve ark. Gebelerin Yaşadıkları Doğum Korkusu ile Algıladıkları Sosyal Destek Arasındaki İlişki. *Türkiye Klinikleri Jinekolojik Obstetrik Dergisi* 2014; 24(1): 36-41.
- Heidrich SM, Cranley M. Effect of Fetal Movement, Ultrasound Scans and Amniocentesis on Maternal-Fetal Attachment. *Nursing Research* 1989; 38(2): 81-84.
- Herguner S, Cicek E, Annagur A & et al. Association of Delivery Type with Postpartum Depression, Perceived Social Support and Maternal Attachment. *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences* 2014; 27: 15-22.
- Howe D, Brandon M, Hinings D & et al. Attachment Theory, Child Maltreatment and Family Support a Practice and Assessment Model. London, Macmillan Press Ltd., 1999.
- Jong HS, Kim JI, Lee HS. Relationship Between Social Support and Maternal Fetal Attachment Among Unmarried Pregnant Women in Korea: The Mediating Effects of Self Esteem. *Advanced Science and Technology Letters* 2015; 104: 24-28.
- Kavlak O, Şirin A. Maternal Bağlanma Ölçeğinin Türk Toplumuna Uyarlanması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 2009; 6(1): 188-202.
- Kearvell H, Grant J. Getting Connected: How Nurses Can Support Mother/Infant Attachment in The Neonatal Intensive Care Unit? *Australian Journal of Advanced Nursing* 2008; 27(3),75-82.
- Kinsley CH, Lambert KG. Reproduction-Induced Neuroplasticity: Natural Behavioural and Neuronal Alterations Associated with The Production and Care of Offspring. *Journal of Neuroendocrinology* 2008; 20(4): 515- 525.
- Konak-Griffin D. The Relationship Between Social Support, Self Esteem and Maternal Fetal Attachment in Adolescents. *Research in Nursing&Health* 1988; 11(4): 269-278.
- Leckman JF, Herman AE. Maternal Behavior and Developmental Psychopathology. *Biological Psychiatry* 2002; 51(1): 27-43.
- Lindgren K. A Comparison of Pregnancy Health Practices Of Women in Inner-City And Small Urban communities. *Journal of Obstetric, Gynecologic and Neonatal Nursing* 2003; 32(3): 313-21.
- Lindgren K. Relationships Among Maternal-Fetal Attachment, Prenatal Depression, and Health Practices in Pregnancy. *Research in Nursing&Health* 2001; 24(3): 203-17.
- Lindroos A, Ekholm E, Pajula M. Maternal Fetal Attachment During Pregnancy-Possibility and Challenge for Antepartal Care. *Duodecim* 2015; 131(2): 143-149.
- Metin A, Pasinlioğlu T. Gebelerin Algıladıkları Sosyal Destek ile Prenatal Bağlanma Arasındaki İlişki. *Uluslararası Hakemli Kadın Hastalıkları ve Ana Çocuk Sağlığı Dergisi* 2016;5:49-66.
- Moore ER, Anderson GC, Bergman N. Early Skin to Skin Contact for Mothers and Their Healthy Newborn Infants. *Cochrane Database of Systematic Reviews* 2007; Issue 3, art no.:CD003519. DOI: 10.1002/14651858. CD003519.pub2.
- Kavlak O, Şirin A. Anne ve Babaya Ait Bağlanma ve Hemşirenin Rolü. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2007; 23(2): 183-194.
- Muller ME. A Questionnaire to Measure Mother to Infant Attachment. *Journal of Nursing Measurement* 1994;2(2):129-141.
- Öksüz Y. Ergen Kişilik Gelişiminde Ebeveynin Rolü. *Milli Eğitim Dergisi* 2002; Yaz- Güz: 155-156.
- Öngider N. Evli ve Boşanmış Ailelerde Algılanan Ebeveyn Kabul veya Reddinin Çocuğun Psikolojik Uyumu Üzerindeki Etkileri. Yayımlanmamış doktora tezi. İzmir. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2006.
- Paulson JF, Bazemore SD. Prenatal and Postpartum Depression in Fathers and its Association with Maternal Depression: A Meta Analysis. *Journal of The American Medical Association* 2010;19(303): 1961-9.

- Peppers LG, Knapp RJ. Maternal Reactions to İnvolutary Fetal/Infant Death. *Psychiatry* 1980;43(2),155-159.
- Rubin R. Attainment of the Maternal Role. 2. Models and Referrants". *Nursing Research* 1967;16(4):342-6.
- Sercekus P, Baskale H. Effects of Antenatal Education on Fear of Childbirth, Maternal Self-Efficacy and Parental Attachment. *Midwifery*; 34:166-172.
- Sıddıqı A, Hägglöf B, Elsemann M. Own Memories of Upbringing as a Determinant of Prenatal Attachment in Expectant Women. *Journal of Reproductive and Infant Psychology* 2000; 18(1): 67-74.
- Şahin N, Dinç H, Dişsiz M. Pregnant Women's Fear of Childbirth and Related Factors. *Zeynep Kamil Tıp Bülteni* 2009; 40(2): 57-62.
- Şener S, Karacan, E. Ben Hasta Değilim-Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Psikososyal Yönü. Ed:Kişi, A. Ankara, Nobel Tıp Kitabevi, 1999.
- Şirvanlı Özen D. Eşler Arası Çatışma ve Boşanmanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri II: Sosyal Destek. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı*, 1999;6(2): 83-88.
- Tharner A, Luijk M, Raat H & et al. Breastfeeding and Its Relation to Maternal Sensivity and Infant Attachment. *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics* 33(5): 396-404.
- Thompson RA. Attachment Theory and Research. in *Child and Adolescent Psychiatry*, 3rd ed. editor Lewis, M. Philadelphia, Lippincott Williams Wilkins, 2002.
- Timur S, Şahin HN. Women's Social Support Preferences and Experiences During Labor. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi* 2010;12(1):29-40.
- Üstünöz A, Güvenç G, Akyüz AÇ ve ark. Comparision of Maternal and Paternal-Fetal Attachment in Turkish Couples. *Midwifery* 2010; 26(2):1-9.
- Yaşar MR. Depresyonun Kadınlaşması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2007; 17(2):251-281.
- Yılmaz Dereli S, Beji Kızılkaya N. Gebelerin Stresle Başa Çıkma, Depresyon ve Prenatal Bağlanma Düzeyleri ve Bunları Etkileyen Faktörler. *Genel Tıp Dergisi* 2010; 20(3): 99-108.
- Yılmaz Dereli S. Prenatal Anne-Bebek Bağlanması. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi* 2013;10(3): 28-33.